

**ПЕРСОНАЛІЗОВАНА АКМЕМОДЕЛЬ РОЗВИТКУ
ОСОБИСТОСТІ СУБ'ЄКТІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
В ДИДАКТИЧНІЙ СИСТЕМІ К. Д. УШИНЬСЬКОГО**

Василь Шуляр,
ORCID iD 0000-0001-8643-0105
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії й
методики мовно-літературної
та художньо-естетичної освіти
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
vasyl.shuliar@moipro.mk.ua

Автор статті проаналізував освітні документи, концепції, методичні рекомендації та спадщину Костянтина Ушинського і запропонував персоналізовані моделі розвитку особистості суб'єктів Нової української школи. Поклавши в основу розроблення дидактичну багатомірну технологію педагогічного проєктування, виокремив низку нових понять, що дають можливість візуалізувати моделі. Серед таких інструментів – логіко-семіотичні моделі (ЛСМ), які будувалися на філософії тріадності. Автор зробив спробу запропонувати робочі варіанти дефініцій понять «тріада» і «тріадність». Значущість логіко-семіотичних моделей, побудованих на засадах ієрархічної тріади, – у забезпеченні цілісності поглядів на явище/поняття/реальність як систему. Такий підхід пропонуємо розглядати як новий тип систематизації, що характеризується своєю відкритістю.

Аналіз Концепції «Нова українська школа» і спадщини Костянтина Ушинського проведено з позицій педагогічної аксіоматики. Низка аксіом із вище названого стали об'єднувальними для розроблення інструментарію логіко-семіотичних моделей, що побудовані на філософії тріадності. Персоналізована акме модель розвитку суб'єктів Нової української школи містить такі складові: особистісно зорієнтований освітній ландшафт; суб'єкти закладу освіти; Я-творець. Така модель демонструє необхідність реалізації людино/дитино/учителецентризму освітнього процесу із залученням відповідної інфраструктури. Дидактичну систему Костянтина Ушинського, що ґрунтується на психологічному фундаменті, ми побудували також за тріадною моделлю, де компонентами є: взаємодія як суб'єктний компонент; зв'язок – змістовий компонент, що забезпечує внутрішній перебіг освітнього процесу; рух (дія) як мотиваційний тріадний компонент, який ураховує психологічні процеси й передбачає моторну реакцію суб'єктів освітнього процесу.

Ключові слова: акме модель, дидактична система, дитиноцентризм, Костянтин Ушинський, логіко-семіотична модель, Нова українська школа, педагогічна аксіоматика, тріада, тріадність, учитецентризм.

@ Шуляр В. І., 2020

Вступ. Аналіз освітніх документів, концепцій, методичних листів і рекомендацій щодо розвитку освіти по-своєму розставляють пріоритети цілеутворювального компонента освіти. За Законом України «Про освіту» «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь

іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» (Закон України «Про освіту» (Із змінами, внесеними згідно із Законами), 2017).

Мета статті – запропонувати персоналізовані акме моделі розвитку особистості освітянина Нової української школи в зіставленні з ідеями Костянтина Дмитровича Ушинського. Завдання: проаналізувати нормативні документи і спадщину

К. Ушинського; побудувати понятійний апарат, який сприятиме систематизації матеріалів; уточнити дефініції понять «тріада», «тріадність», «логіко-семіотична модель»; запропонувати персоналізовану акме-модель розвитку особистості суб'єктів Нової української школи та модель дидактичної системи К. Д. Ушинського в контексті Нової української школи.

Візію української системи освіти 2030Е вибудовує Український інститут майбутнього: «випускник школи розуміє себе та власні цілі, уміє вчитися та здатен виконувати складні завдання, будувати стійкі соціальні зв'язки і партнерства, брати на себе відповідальність» (Україна 2030. Український інститут майбутнього, квітень 2019, с. 12).

Персоналізовану акме-модель розвитку суб'єктів освіти можемо вибудувати, послугуючись педагогічним проектуванням як багатомірною технологією. Одним із інструментаріїв її розроблення є логіко-семіотичні моделі, побудовані на філософії тріадності.

Одним зі способів педагогічного проектування на сьогодні є дидактична багатомірна технологія (О. Дахін, В. Гузєєв, В. Монахов, А. Остапенко, В. Штейнберг). Дієвим й ефективним інструментом в освітньому процесі взагалі та в проектно-конструкторській діяльності педагога (прим. – поняття наше, 2014 р.), зокрема, на нашу думку, є розроблення та використання логіко-семіотичних моделей (В. Шуляр) (Шуляр В. І., 2006 (а); Шуляр В. І., 2012; Шуляр В. І., 2006 (б); Шуляр В. І., 2018), або/і логіко-сміслових моделей (В. Монахов, А. Остапенко, В. Штенберг) (Монахов В. М., 2001, с. 75–89; Остапенко А. А., 2007).

Логіко-смілова модель – це образно-понятійна конструкція, у якій сміловий компонент відбиває семантично пов'язану систему понять, а логічний компонент виконано із радіальних і кругових графічних елементів, які призначено для розміщення понять і смілових зв'язків між ними (Лаврентьев Г. В., Лаврентьева Н. Б., Неудахина Н. А., 2004).

Логіко-семіотична модель (ЛСМ) – утворення, яке конструюється вчителем літератури зі спеціальних знаків, символів, структурних схем, нормативних конструктив для передачі різноманітної інформації учневі-читачу (прим. – авторське поняття, уперше запропоновано 2006 р.) (Шу-

ляр В. І., 2006 (а), с. 85).

Подаємо поняття в новій редакції: **логіко-семіотична модель (ЛСМ) – графічне утворення як образно-смілова конструкція, яка моделюється вчителем зі спеціальних знаків, символів, структурних схем, мовних конструктив для передачі різноманітної інформації та різноманітних смілових зв'язків. Мета такого моделювання – задіяти обидві півкулі головного мозку суб'єктів освіти, допомогти їх усвідомлено сприйняти й запам'ятати складну інформацію, яка буде зберігатися в довготривалій пам'яті** (прим. – автор подав у 2018 р.) (Шуляр В. І., 2018).

Логіко-семіотичні моделі ми вибудували з урахуванням тріадної філософії проектування освітньої діяльності. Маємо заповнити понятійно-термінологічне поле і з'ясувати дефініції понять «тріада», «тріадність».

Учені розуміють тріадність як «формулу», «еталон», «генетичну матрицю» (Баранцев Р., 1982); як значущий фактор креативності, систему принципів тринітарної методології, які перебувають у межах різних теорій: теорії систем, синергетики, теорії управління тощо. Автори кожної з названих теорій у тій чи іншій площині репрезентують ідеї/положення/сміли, які пов'язанні прямо або опосередковано тринітарним уявленням про світ (Опрятна В. І., 2005); методологічною основою і інструментальною фундаментальністю культурології триєдиних систем (Корінь, 2007).

За характером метод «тріадності» вчені подають як системні і ієрархічні: «тріади системні», «тріади ієрархічні». Рем Баранцев зупиняється на понятті «ієрархічна тріада» (Баранцев Р., 2010). На користь ієрархічності тріади використовуємо дослідження Якова Друскіна (Друскін Я., 1995). Ієрархічна тріада в межах системного підходу забезпечує цілісність погляду на систему з екстенціональної позиції.

Тріада, у нашому розумінні, – спосіб трискладово софського дискурсу в освітній діяльності суб'єктів, що забезпечує процес конструювання висхідних освітньо-філософських смілів. Такі сміли визначають побудову й розвиток будь-якої системи (освітнього процесу закладу освіти в цілому або/й уроку/заняття як системи співпраці його суб'єктів зокрема) для досягнення прогнозованого

соціально й особистісно гарантованого та значущого кінцевого результату/продукту. Сенси як система можуть/мають бути основою для конструювання логіко-семіотичної моделі (ЛСМ). Логіко-семіотична модель є своєрідною універсальною матрицею знань, норм і цінностей, на основі яких вибудовується співпраця суб'єктів освітнього процесу.

Значущість логіко-семіотичних моделей, побудованих на засадах ієрархічної тріади, забезпечує цілісний погляд на явище/поняття/реальність як систему. Такий підхід можемо розглядати як новий тип систематизації, що характеризується своєю відкритістю. Тріади як основа логіко-семіотичних моделей є реальністю, що містить змістовий, формальний і функціональний компоненти і яку графічно представляють як реальність, що вивчається/досліджується/репрезентується.

Педагогічну аксіоматику Концепції «Нова українська школа» (Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа», 2016) подаємо в такий спосіб:

- Місія Нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти та можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.
- Потужну державу і конкурентну економіку забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих. Саме таких повинна готувати середня школа України.
- У школі формується особистість, її громадянська позиція та моральні якості. Тут вирішується, чи людина захоче і чи зможе навчатися впродовж життя.
- Освічені українці, усебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, здатні до ризику та інновацій, – ось хто поведе українську економіку вперед у XXI століття.
- Наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху Нової української школи.
- Запорукою успіху Нової української школи є тісна співпраця з батьками та підтримка з їхнього боку.
- Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці.
- Нова українська школа працюватиме на засадах «педагогіки партнерства». В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.
- Педагогіка партнерства і компетентнісний підхід потребують нового освітнього середовища. Таке середовище допомагає створити, зокрема, новітні інформаційно-комунікаційні технології.
- Нова українська школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін [...]. Насамперед творчому та відповідальному вчителю, який постійно працює над собою, буде надано академічну свободу.
- Учитель має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини.
- Нова українська школа буде працювати на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти. У рамках цієї моделі школа максимально враховує права дитини, її здібності, потреби та інтереси, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму.
- Нова українська школа буде формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством.
- Життя в Новій українській школі буде організовано за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей. Нова школа плекатиме українську ідентичність.
- У Новій українській школі будуть виявляти індивідуальні нахили

та здібності кожної дитини для цілеспрямованого розвитку і про-фориєнтації.

- Нова українська школа виховуватиме не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут країни та всього людства.
- Вільному розвитку сприяє творче середовище. Таке середовище буде організовано в Новій українській школі. Зміні підлягають фізичне просторово-предметне оточення, програми та засоби навчання.
- Процеси розвитку, виховання і соціалізації в Новій українській школі покликані зробити випускника конкурентоздатним у XXI столітті.
- Усе життя Нової української школи буде організовано за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей. Нова українська школа плекатиме українську ідентичність.

Об'єднувальним до вище названого є: забезпечення розвитку Я-особистості за вищими духовними законами з урахуванням народної педагогіки й досягнень

сучасної психології, педагогіки, методик й освітніх технологій у системі загально-людських цінностей. Людино/дитино/ учите-лєцентрична складова буде зреалізова-на, якщо для суб'єктів освітнього процесу буде забезпечено особистісно зорієтова-ний простір, що враховуватиме матеріаль-но-фізичну інфраструктуру, технічне, ме-тодичне, матеріальне, соціально-природне забезпечення, доступ до нових методик і технологій. За такої умови створити пер-соналізовану атмосферу формування/ро-звитку компетентних суб'єктів освіти, які стануть конкурентоспроможними, умоти-вованими, заможними, соціально захище-ними, здатними продукувати, а відтак бу-дуть ефективними і щасливими. Це може візуалізувати рис. 1 як персоналізована акмемодель розвитку особистості суб'єктів Нової української школи.

Дидактичну систему Костянтина Ушинського, що ґрунтується на психо-логічному фундаменті, ми вибудували за триадною моделлю. Її компоненти:

1) взаємодія як суб'єктний компонент передбачає участь усіх суб'єктів освітньо-го процесу під час сприйняття і взаємодії з об'єктами вивчення в умовах безпосеред-

Рис. 1. Персоналізована акмемодель розвитку особистості суб'єктів Нової української школи

Джерело: складено автором самостійно, опубліковано (Шуляр В., 2018)

нього пізнання;

2) зв'язок – змістовий компонент, що забезпечує внутрішній перебіг освітнього процесу з використанням уяви, узагальнення, висновків за умови оптимального відбору способів одержання інформації, засобів навчання/учіння, форми й методів розвитку, виховання, навчання. Суб'єкти мають розуміти змістовий компонент «зв'язок» як синтез дій і операцій. Синергія реалізації має привести кожного до появи планованого й гарантованого кінцевого результату – особистісно й соціального значущого освітнього продукту;

3) рух (дія) як мотиваційний тріадний компонент тріадної моделі системи К. Ушинського, що враховує психологічні процеси, передбачає моторну реакцію суб'єктів освітнього процесу. Мотиваційний компонент освіти закладає акмеціль-еталон, до якого кожен суб'єкт освітнього процесу рухається відповідно до своєї інтелектуально-вольової траєкторії (Ушинський К. Д., 1983; Ушинський К. Д., 1954; Шуляр В. І., 2018).

Суб'єкти освітнього процесу виявля-

ють свої успіхи в діях, мові й мовленні, міміці, вчинках, ставленнях. Результат мотиваційного компонента – поява особистісного й соціально значущого продукту. Вибудова освітнього середовища за ідеями К. Ушинського чи/і Нової української школи сприяє появі та гармонізації внутрішнього й зовнішнього мотивів, забезпечує досягнення цілі-еталону на шляху акметраєкторії. Важливо, щоб дії/вчинки/ поведінка/ ставлення суб'єктів освітнього процесу матеріалізувалися ними у відповідний персоналізований освітній продукт.

Пропонуємо логіко-семіотичну модель дидактичної системи Костянтина Дмитровича Ушинського, що узгоджується з ідеями Нової української школи:

Запропоновані акмемоделі демонструють необхідність у реалізації людино/дитино/учителецентризму освітнього процесу з урахуванням відповідної інфраструктури. Продумана інфраструктура закладу освіти забезпечить створення особистісно зорієнтованого освітнього ландшафту, де будуть ураховані природне середовище, со-

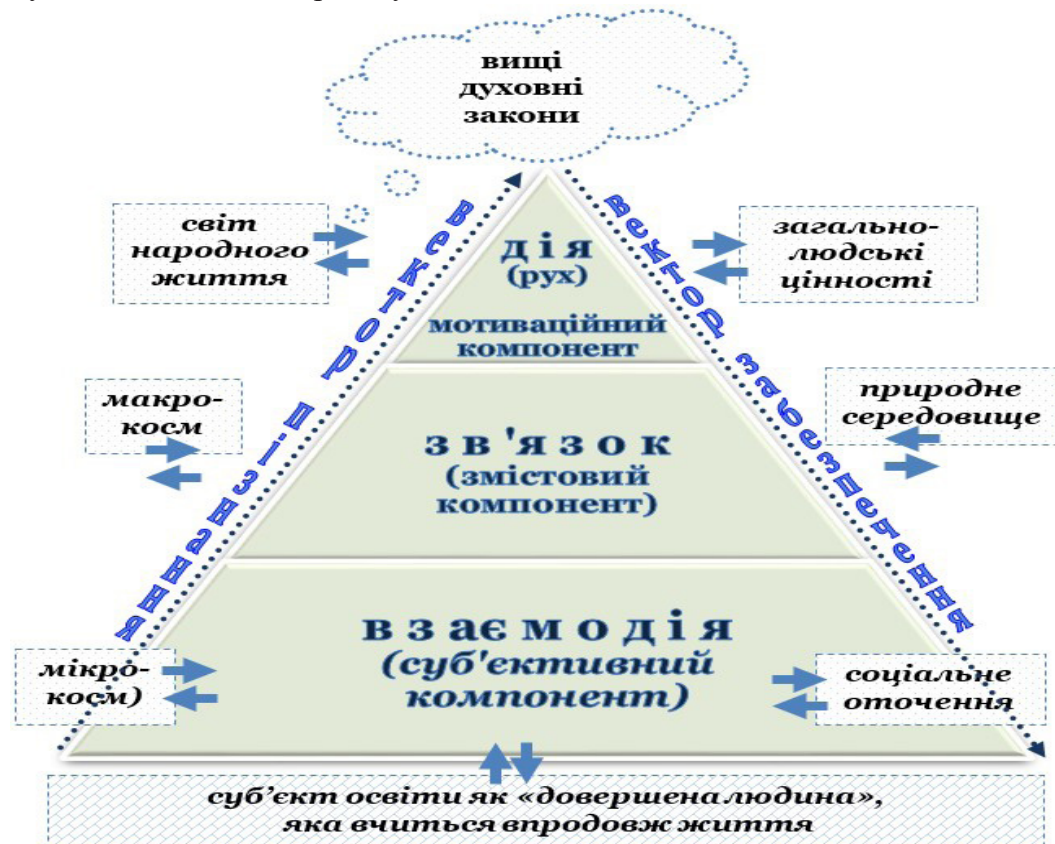

Рис. 2. Модель дидактичної системи

К. Д. Ушинського в контексті Нової української школи

Джерело: складено автором самостійно, опубліковано (Шуляр В., 2018)

ціальне оточення, стосунки між суб'єктами вибудовуватимуться з огляду на загальнолюдські цінності та вищі духовні закони. За такого підходу будуть зреалізовані аксіоми як зі спадщини Костянтина Ушинського,

так і Нової української школи, а кожному суб'єктові буде комфортно, затишно, безпечно жити, діяти і творити в ім'я свого майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа», 2016. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Монахов В. М. Педагогическое проектирование – современный инструментарий дидактических исследований / В. М. Монахов // Школьные технологии. – 2001. – № 5. – С. 75–89.
3. Обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов / Г. В. Лаврентьев, Н. Б. Лаврентьева, Н. А. Неудахина. – Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2004. – 232 с.
4. Остапенко А. А. Моделирование многомерной педагогической реальности: теория и технологии. / А. А. Остапенко. – 2-е изд. – М. : Народное образование, 2007. – 386 с.
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Україна 2030. Український інститут майбутнього. – Київ, квітень 2019. – 35 с.
7. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: в 2-х т. / К. Д. Ушинський. – К. : Рад. школа, 1983.
8. Ушинський К. Д. Твори: в 6 т. / К. Д. Ушинський. – К. : Рад. школа, 1954.
9. Шуляр В. І. Планування літературної освіти школярів: технологічна концепція : практико-орієнтована монографія / за ред. проф. Н. Волошиної. – К. : Видавництво «Ч», 2006. – 96 с. – С. 85.
10. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури : теорія, методика, технологія : монографія / В. І. Шуляр. – Миколаїв : Ліон, 2012. – 876 с.
11. Шуляр В. І. Учень-читач і вчитель-фасилітатор в умовах 12-річної школи : наук.-метод. посіб. / В. І. Шуляр, Н. М. Огренич. – Миколаїв : Видавець Ганна Гінкул, 2006. – 208 с.
12. Шуляр В. Учитель Василь Сухомлинський: уроки на завтра (від школи Василя Сухомлинського до Нової української школи) : практико-орієнтована монографія // В. Шуляр, 2018. – 184 с.

ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННАЯ АКМЕМОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ СУБЪЕКТОВ НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЫ В ДИДАКТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ К. Д. УШИНСКОГО

Шуляр Василий,
доктор педагогических наук, доцент,
профессор кафедры теории и
методики языково-литературного и
художественно-эстетического образования
Николаевский областной институт
последипломного педагогического образования
ул. Адмиральская, 4-а, 54001, г. Николаев, Украина
vasyl.shuliar@moippo.mk.ua

Автор статті проаналізував документи об освіті, концепції, методичні рекомендації та спадщину Константина Ушинського і запропонував персоналізовані моделі розвитку особистості суб'єктів Нової української школи. Положив в основу розробки дидактичну багатомерну технологію педагогічного проектування, виділив ряд нових понять, які дають можливість візуалізувати моделі. Сре-

ди таких інструментів – логико-сеmiotическі моделі (ЛСМ), котрі строились на філософії триадності. Автор здійснив спробу запропонувати робочі варіанти дефініцій понять «триада» і «триадність». Значимість логико-сеmiotических моделей, побудованих на основі ієрархічної триади, – в забезпеченні цілостності поглядів на явлення/поняття/реальність як систему. Такий підхід пропонуємо розглядати як новий тип систематизації, котрий характеризується своєю відкритістю.

Аналіз Концепції «Нова українська школа» і спадщини Костянтина Ушинського проведено з позицій педагогічної аксіоматики. Ряд аксіом із вище названого стали об'єднуючими для розробки інструментарія логико-сеmiotических моделей, котрі побудовані на філософії триадності. Персоналізована акме-модель розвитку суб'єктів Нової української школи містить такі складові: особистісно орієнтований освітній ландшафт; суб'єкти навчального закладу; Я-творець. Така модель демонструє необхідність реалізації людина/дитина/вчитель-центричної освітнього процесу з використанням відповідної інфраструктури. Дидактичну систему Костянтина Ушинського, котра базується на психологічному фундаменті, ми побудували також по триадній моделі, де компонентами є: взаємодія як суб'єктний компонент; зв'язок – смислової компонент, котрий забезпечує внутрішній потік освітнього процесу; рух (діяльність) як мотиваційний триадний компонент, котрий враховує психологічні процеси і передбачає моторну реакцію суб'єктів освітнього процесу.

Ключові слова: акме-модель, дитинство, дидактична система, Костянтин Ушинський, логико-сеmiotическа модель, Нова українська школа, педагогічна аксіоматика, триада, триадність, вчитель-центризм.

PERSONALIZED ACMEOLOGICAL PERSONALITY DEVELOPMENTAL MODEL OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL'S SUBJECTS ACCORDING TO THE KOSTIANTYN USHYNSKYI'S DIDACTIC SYSTEM

Shuliar Vasyl,
doctor of pedagogical sciences,
associate professor, Associate Professor
of Theory and Methods linguistic,
literary and artistic aesthetic education,
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute,
4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine,
viktoriya.stoykova@moippo.mk.ua

The author of the article has analyzed the educational documents, concepts, guidelines and the Kostiantyn Ushynskyi's legacy. Personalized developmental models for the subjects of the New Ukrainian School are offered. For this purpose, the didactic multidimensional technology of pedagogical design was used. Along with this, we have identified a number of new concepts that make it possible to visualize models. Among such tools there are logical semiotic models (LSM) based on the triad philosophy. Working versions of definitions for the «triad» concept are proposed.

Logical semiotic models are built on the hierarchical trinity principles. The significance of such models is obvious. They ensure the integrity of views on phenomena, concepts, reality etc. This approach is considered to be a new type of systematization and it is distinguished by its openness.

The analysis of the New Ukrainian School's concepts and Kostiantyn Ushynsky's legacy were conducted from the standpoint of pedagogical axiomatics. A number of axioms from the above have become unifying for the logical semiotic models development. The personalized developmental model of the New Ukrainian School's subjects includes the following components: personality-oriented educational landscape, subjects of educational institution and Me-creator. This model demonstrates the need to implement human / child / teacher-centered educational process with the appropriate infrastructure involvement.

Kostiantyn Ushynskyi's didactic system is built on a psychological foundation and we build on the triad model as well. The components of the logical-semiotic model are interaction,

which provide the internal course of the education, and movement (action) as a motivational component of the triad.

The proposed acmeological models demonstrate the need to implement human / child / teacher-centered educational process, taking into account the relevant infrastructure. The well-thought-out infrastructure of the educational institution will ensure the creation of the person-oriented educational environment. Such educational environment should be wisely organized and built as a noosphere. It must take into account the kids' natural and social background, the subjects' connections, considering universal and spiritual laws. This approach will implement concepts from the New Ukrainian School and Kostiantyn Ushynskiy's legacy and each one can feel oneself comfortable, cozy, safe, acting and creating in the name of their own future.

Didactic multidimensional technology of pedagogical design is very productive and it might help to develop other logical and semiotic models with well-known teachers' techniques.

Keywords: acmeological model, child-centrism, didactic system, Kostiantyn Ushynskiy, logical semiotic model, New Ukrainian School, pedagogical axiomatic, teacher-centrism, triad, trinity.

REFERENCES

1. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly «Nova ukrainska shkola» (2016). [Conceptual principles of reforming the secondary school «New Ukrainian School»]. – Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (ukr).
2. Lavrent'ev, G. V., Lavrent'eva, N. B., & Neudahina, N. A. (2004). *Obuchajushhie tehnologii v professional'noj podgotovke specialistov* [Teaching technologies in the professional training of specialists]. Barnaul: Izd-vo Alt. un-ta (rus).
3. Monahov, V. M. (2001). Pedagogicheskoe proektirovanie – sovremennyj instrumentarij didakticheskikh issledovanij [Pedagogical design is a modern toolkit of didactic research]. *Shkol'nye tehnologii*, 5, 75–89 (rus).
4. Ostapenko, A. A. (2007). *Modelirovanie mnogomernoj pedagogicheskoi real'nosti: teorija i tehnologii* / [Modeling of multidimensional pedagogical reality: theory and technology]. M.: Narodnoe obrazovanie. (rus).
5. Pro osvitu. Zakon Ukrainy (2017). [Law of Ukraine «On Education»]. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 38-39, 380. – Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (ukr).
6. Shuliar, V. I. (2006a). *Planuvannia literaturnoi osvity shkolariv: tekhnologichna kontseptsija* [Planning of literary education of schoolchildren: technological concept]. Prof. N. Voloshina (Ed.). K.: Vydavnytstvo «Ch» (ukr).
7. Shuliar, V. I. (2012). *Suchasnyi urok ukrainskoi literatury: teoriia, metodyka, tekhnologija* [Modern lesson of Ukrainian literature: theory, methods, technology]. Mykolaiv: Ilion (ukr).
8. Shuliar, V. I. (2006b). *Uchen-chytach i vchytel-fasyliator v umovakh 12-richnoi shkoly* [Student-reader and teacher-facilitator in a 12-year school]. V. I. Shuliar, N. M. Ohrenych. Mykolaiv: Vydavets Hanna Hinkul (ukr).
9. Shuliar, V. (2018). *Uchitel' Vasil' Suhomlins'kij: uroki na zavtra (vid shkoly Vasylia Sukhomlynskoho do Novoi ukrainskoi shkoly)* [Teacher Vasyl Sukhomlynsky: lessons for tomorrow (from the school of Vasyl Sukhomlynsky to the New Ukrainian school)] (ukr).
10. Ukraina 2030. Ukrainskyi instytut maibutnoho [Ukrainian Institute of the Future]. Kyiv, kviten 2019 (ukr).
11. Ushynskiy, K. D. (1954). *Tvory: u 6 t.* [Works (Vols. 1–6)]. K.: Rad. shkola (ukr).
12. Ushynskiy, K. D. (1983). *Vybrani pedahohichni tvory: u 2 t.* [Selected Pedagogical works (Vols. 1–2)]. Kyiv: Rad. shkola (ukr).